

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kuvia turvapaikanhakijoille

Kuvamateriaalin tuottaminen suomen kielen opetukseen osana
KUVAKO-hanketta

Nea Pöyry

Tulkkauksen koulutusohjelma (240 op)

05 / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Nea Pöyry	Sivumäärä 39 ja 13 liitesivua
Työn nimi Kuvia turvapaikanhakijoille – Kuvamateriaalin tuottaminen suomen kielen opetukseen osana KUVAKO-hanketta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu	
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa kuvamateriaalia turvapaikanhakijoiden suomen kielen opetukseen. Opinnäytetyön tilaajana toimii Humanistinen ammattikorkeakoulu ja sen tulokset tulevat KUVAKO-hankkeen käyttöön. KUVAKO – Kuvakommunikaatio vastaanottokeskuksissa -hanke pyrkii vuoteen 2020 mennessä luomaan kuviin perustuvan kommunikointisovelluksen turvapaikanhakijoiden ja vastaanottokeskushenkilökunnan välille arjen tilanteisiin, joissa yhteinen kieli puuttuu. Tilaajan toiveesta kuvamateriaalin lähteenä on käytetty Papunetin kuvapankista löytyviä kuvia, jotta hanke saa tietoa näiden kuvien toimivuudesta turvapaikanhakijoiden parissa. Papunetin kuvapankki on kohdistettu länsimaalaisille, puhevammaisille henkilöille. Monet kuvista on suunnattu lapsille. Sen sijaan turvapaikanhakijoille järjestetyssä opetuksessa on mukana pääasiassa aikuisia, joilla ei ole puhevammaa. Tälle kohderyhmälle sopivien kuvien valitsemista varten on tutustuttu turvapaikanhakijoiden kielellisiin haasteisiin, sekä jo käytössä oleviin, maahanmuuttajille kohdistettuihin kuvakommunikointimenetelmiin ja kuvasovelluksiin. Toisin kuin yleensä kuvakommunikoinnissa, johon kuuluu myös puheen ja tekstin tuki, opetuksessa ei voi luottaa siihen, että opiskelijat ymmärtäisivät kuvan suomen- tai englanninkielisen merkityksen. Näin ollen opinnäytetyössä käsitellään kuvan tulkintaa kulttuurin näkökulmasta, sekä paneudutaan niihin seikkoihin, jotka parantavat kuvan (valokuvan ja piirroksen) ymmärrettävyyttä. Opetukseen soveltuvimmat Papunetin kuvastot ovat ARASAAC ja piirroskuvat, sillä kuvat ovat ikonisia, selväpiirteisiä ja soveltuvat parhaiten aikuisille. Kuvissa kannattaa välttää turhia yksityiskohtia, jotka voivat tehdä kuvan merkityksen epäselvemmäksi johdattamalla katsojaa harhaan. Lisäksi on monia kulttuurisia seikkoja, jotka voivat vaikuttaa kuvan tulkintaan. Näin ollen kuvissa on hyvä välttää myös symboliikkaa ja länsimaalaiseen kulttuuriin sidonnaisia asioita. KUVAKO -hanke voi hyödyntää tätä tietoa kuvamateriaalin suunnitteluvaiheessa. Saadun tiedon avulla KUVAKO voi kehittää sovellusta varten toimivia kuvakommunikaatiomenetelmiä.	
Asiasanat turvapaikanhakijat, kuva, kommunikointi, kommunikaatio, kulttuuri, tulkinta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Nea Pöyry	Number of Pages 39 + 13
Title Pictures for asylum seekers – Producing material for a Finnish language course as part of the KUVAKO-project	
Supervisor(s) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Subscriber and/or Mentor HUMAK University of Applied Sciences	
Abstract The purpose of this thesis is to produce pictorial material for asylum seekers as part of a Finnish language course. The thesis has been subscribed by HUMAK University of Applied Sciences and the results are meant for the use of KUVAKO-project. KUVAKO – Picture communication in reception centres is a project that aims to develop a picture-based communication application for asylum seekers and reception centre personnel to aid their interaction in everyday situations, where common language is not shared. According to the request of the subscriber, the material is produced by only using pictures found on the Papunet-website, so that the project may gain information on how these pictures work with asylum seekers. The collection of pictures on Papunet-website is targeted towards western persons with speech impairment. Several of the pictures have been designed with children in mind. On the other hand, the people participating in the Finnish course are asylum seekers, who are principally adults and have no speech impairment. So that the most suitable pictures for this target group can be chosen, this thesis discusses the linguistic challenges faced by asylum seekers, as well as picture communication methods and pictorial applications for immigrants that are already in use. As opposed to normal picture communication, where one could use the support of speech and text, there is no guarantee that the students will understand the Finnish or English meaning of the picture. As such, this thesis will consider how culture may affect the interpretation of pictures, and present some things that can facilitate the understanding of pictures (photos and drawn). The most suitable picture sets on the Papunet-website are the ARASAAC-set and drawn pictures, as they are iconic, clear and most appropriate for adults. Unnecessary details in pictures should be avoided, since they can cause the viewer to misunderstand the meaning of the picture by making it less clear-cut. Additionally, there are many issues that may affect the way a picture is interpreted by a person coming from a different culture. Therefore, it would be advisable to avoid symbolism and things that are principally related to the western culture. KUVAKO-project will be able to utilise this information in the designing phase of the material. With the help of this information, KUVAKO is able to develop suitable picture communication methods for their application.	
Keywords asylum seekers, picture, communication, culture, interpretation	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TURVAPAIKANHAKIJAT	6
2.1 Vastaanottokeskukset	7
2.2 Kielelliset haasteet	8
3 KUVAKOMMUNIKOINTI	9
4 KUVIEN KÄYTTÖ MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA	10
4.1 Ulkomaiset kuvasovellukset turvapaikanhakijoille	11
5 KULTTUURIN MERKITYS KUVIEN TULKINNASSA	14
6 KUVAN YMMÄRTÄMISEN HELPOTTAMINEN	16
6.1 Valokuva	17
6.2 Piirros	18
7 PROSESSI	19
7.1 Opetus Toisto-metodilla	19
7.2 Tuntien sanasto	20
7.3 Papunet	21
7.4 Papunetin kuvapankki	22
7.5 Kuvamateriaalin tekeminen	25
7.6 Kuvien valitseminen	25
7.7 Tulos	27
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	35
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

KUVAKO – *Kuvakommunikaatio vastaanottokeskuksissa* on Euroopan unionin sisäasioiden (EUSA) rahastojen rahoittama kolmivuotinen hanke, jonka tavoitteena on luoda kuvakommunikointiin perustuva mobiilisovellus, jota turvapaikanhakijat ja vastaanottokeskusten työntekijät voivat käyttää vuorovaikutuksen tukena niissä tilanteissa, kun yhteistä kieltä ei ole. Hanketta hallinnoi Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) ja sen yhteistyökumppaneina toimivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (XAMK), Pohjois-Savon Opisto ry ja Kehitysvammaliitto. Hankkeen aikana on tarkoitus kokeilla, soveltuvatko Kehitysvammaliiton alla toimivasta Papunet-verkkopalvelusta löytyvät kommunikaatiokuvat hankkeen tarkoitukseen, koota jo vastaanottokeskuksissa käytössä olevia kuvia sekä kehittää uusia. Papunet huolehtii hankkeen päättymisen jälkeen sen aikana tuotettujen kuvien ylläpidosta ja jatkokehittämisestä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.)

Tulin mukaan KUVAKO-hankkeeseen syksyllä 2016, kun autoin hankkeen rahoitushakemuksen kirjoittamisessa. Tuolloin tiedustelin hankkeelta mahdollisuutta opinnäytetyön kirjoittamiseen. Tämä tilaisuus tarjoutui lopulta keväällä 2017, kun minut kutsuttiin osallistumaan KUVAKO:n työpajaan, jossa Helsingin Kaarlenkadun vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoille järjestettiin suomen kielen opetusta. Oma roolini oli huolehtia opetuksen kuvamateriaalista. Kuvamateriaalina pyydettiin käyttämään Papunetistä löytyviä kuvia, jotta hanke saa tietoa näiden kuvien toimivuudesta turvapaikanhakijoiden parissa.

Papunetin kuvapankki on suunnattu puhevammaisille henkilöille. Monet kuvista ovat aiheiden ja kuvien ulkonäön perusteella kohdistettu lapsille. Lisäksi kohdeyleisö on länsimaalainen, ottaen huomioon kuvissa esiintyvät vaaleaihoiset hahmot ja länsimaiset juhlapäivät. Tämä herättää kysymyksen: miten tällaiset kuvat soveltuvat aikuisille turvapaikanhakijoille, jotka tulevat eri kulttuuri- ja kieliympäristöistä, mutta joilla ei ole puhevammaa?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä kuvamateriaali turvapaikanhakijoiden suomen kielen opetukseen. Sanasto ja opetus seuraavat jo alun perin käytössä ollut-

ta Toisto-opetusmenetelmää, mutta menetelmän yhteyteen luotujen kuvien sijasta käytän Papunetin kuvapankista löytyviä kuvia. Kehittämistehtävänäni on selvittää, miten kulttuuriset seikat voivat vaikuttaa kuvien tulkintaan ja mitä asioita tulee ottaa huomioon, jotta kuva olisi ymmärryksen tasolla mahdollisimman helposti saavutettava, kun puheen tai tekstin tukeen ei voi nojata. Aineiston perusteella laadin itselleni periaatteet, joiden mukaan kuvia tulisi valita, kun käyttäjänä on vieraskielinen henkilö. Papunetin kuvapankki sisältää tuhansia kuvia, joten tarkoitus on myös tarkastella näitä kuvia asettamieni periaatteiden pohjalta nähdäkseni, miten eri kuvastot soveltuvat turvapaikanhakijoille. Tarkoitus on, että hanke saa tekemistäni havainnoista mahdollisimman suuren hyödyn. Opinnäytetyöstä hyötyvät myös opiskelijat ja työntekijät, jotka toimivat vieraskielisten ja/tai -kulttuuristen ihmisten parissa ja käyttävät, tai haluaisivat käyttää, kuvakommunikointia vuorovaikutuksen ja ohjeistuksen tukena. Lisäksi opin itse, kuinka kuvamateriaalia tehdään ja mitä asioita tulee suunnittelussa ja kuvien valitsemisessa ottaa huomioon, kun vastaanottavana osapuolena on toisesta kulttuurista tuleva, vieraskielinen henkilö. Opinnäytetyön tilaajana toimii Humanistinen ammattikorkeakoulu.

2 TURVAPAIKANHAKIJAT

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan ulkomaalaista henkilöä, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta jostakin vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakijasta tulee pakolainen, jos hänelle myönnetään turvapaikka. (Maahanmuuttovirasto 2018a.) Turvapaikkaa voi hakea, jos henkilöllä on perustellusti syytä pelätä joutua vainotuksi kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi (Maahanmuuttovirasto 2018b). Turvapaikka myönnetään neljäksi vuodeksi, jonka jälkeen on haettava jatkolupaa (Maahanmuuttovirasto 2018c). Jos turvapaikan saamiseksi vaaditut edellytykset eivät toteudu, turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella, jos häntä uhkaa vainon sijaan jokin toinen todellinen vaara, kuten kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu. Myös toissijaista suojelua annetaan neljäksi vuodeksi. (Maahanmuuttovirasto 2018d.) Suomessa ollessaan turvapaikanhakijat saavat aloittaa työskentelyn kolme kuukautta maahan

saapumisensa jälkeen, jos heillä on henkilöllisyyspaperit. He voivat myös harrastaa ja opiskella, mutta opintotukeen heillä ei ole oikeutta. Vastaanottokeskuksissa asuvat lapset ovat oikeutettuja peruskouluopetukseen. (Pakolaisneuvonta ry 2018.)

Suomesta on 2000-luvun aikana hakenut turvapaikkaa vuosittain noin 1500—6000 henkilöä. Turvapaikanhakijoiden määrään vaikuttavat eniten erilaiset maailmalla tapahtuvat kriisit tai konfliktit; esimerkiksi vuoden 2015 pakolaiskriisin aikana Suomi vastaanotti poikkeuksellisen paljon turvapaikanhakijoita, yli 32 000 ihmistä. (Sisäministeriö 2018a.) Enemmistö turvapaikanhakijoista on irakilaisia, mutta hakijoita on paljon myös muun muassa Afganistanista ja Syyriasta (Maahanmuuttovirasto 2018e; Sisäministeriö 2018b).

2.1 Vastaanottokeskukset

Turvapaikanhakijat sijoitetaan asumaan vastaanottokeskukseen turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajaksi. Pieni osa turvapaikanhakijoista voi myös siirtyä yksityismajoitukseen. Alaikäisille, ilman huoltajaa tulleille turvapaikanhakijoille on omat ryhmäkotinsa ja tukiasumisyksikkönsä. (Kotouttaminen.fi 2018.) Vastaanotto toimintaa Suomessa ohjaa Maahanmuuttovirasto, joka toimii sisäministeriön alaisuudessa (Sisäministeriö 2018c). Vastaanottokeskusten tarjoamat palvelut on säädetty laissa, ja niitä ovat majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, työ- ja opintotoiminta, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä tulkkauksen järjestäminen (Maahanmuuttovirasto 2018f). Tulkkauspalvelut ovat ilmaisia, jos ne liittyvät viranomaisasioihin (Pakolaisneuvonta ry 2018).

Vastaanottokeskusten määrä riippuu turvapaikanhakijoiden määrästä. Enimmillään Suomessa on toiminut samanaikaisesti yli 200 vastaanottokeskusta, joiden kapasiteetti oli yhteensä noin 33 000 paikkaa (Pölkki 2016). Vuoden 2018 alussa vastaanottokeskuksia oli Suomessa noin 50 ja alaikäisille tarkoitettuja yksiköitä noin 20 (Sisäministeriö 2018b).

2.2 Kielelliset haasteet

Aikuisten maahanmuuttajien kielitaidon arviointikeskus Testipiste julkaisi maaliskuussa 2016 raportin, jossa selvitettiin turvapaikanhakijoiden osaamista ja koulutustaustaa, sekä luku- ja kirjoitustaitoa heidän äidinkielellään tai koulukielellään. Mukana oli 1004 turvapaikanhakijaa 32 maasta. Vastaajista 90 % oli miehiä. Haastateltavista suurimmalla osalla (73 %) oli vaikeuksia latinalaisen kirjaimiston lukemisessa ja kirjoittamisessa. (Sandberg & Stordell 2016, 3, 27.) Suurin osa haastateltavista oli kotoisin Irakista (mt., 14), jonka virallisia kieliä ovat arabia ja kurdi (Anhava 1999, 258). Arabia kirjoitetaan arabialaisella kirjaimistolla, kurdia toisinaan myös latinalaisella (Encyclopædia Britannica 2018). Haastateltavista 12 % ilmoitti olevansa luku- tai kirjoitustaidoton omalla äidinkielellään ja 7 % ei osannut lukea tai kirjoittaa lainkaan (Sandberg & Stordell 2016, 3, 27). Suurimmalla osalla oli ongelmia täyttää äidinkielistä haastattelulomaketta: vain 25 % täytti lomakkeen itsenäisesti. Osalle itse lomakkeen täyttämisen idea oli haasteellista ymmärtää, toiset taas eivät kyenneet tulkitsemaan äidinkielistä tekstiä. (mt., 10.) Englannin osaaminen oli suurimmalla osalla puutteellista, ja tällöinkin taito oli useimmiten suullista (mt., 10—11, 31). Turvapaikanhakijoilla oli kuitenkin osaamista useista koti- tai naapurimaiden kielistä, sekä esimerkiksi kreikasta, turkista ja venäjämästä, joita on omaksuttu matkan varrella Suomeen. Osa on myös opiskellut muita eurooppalaisia kieliä, kuten ranskaa. (mt., 11.) Testipisteen raportissa mainitaan myös, että tilastoista saatujen tietojen mukaan suurimman osan (76 %) kotoutumiskoulutuksessa olleiden opiskelijoiden kielitaito (suomi tai ruotsi) jää alle tavoiteltavan, eurooppalaisen viitekehysten mukaisen B1.1-taitotason, joka vaaditaan suomen kansalaisuuden saamiseksi (mt., 7).

Syksyllä 2015 jouduttiin Suomessa ennätysmääräisen turvapaikanhakijamäärän ja tulkkipulan takia kääntymään epävirallisissa tilanteissa myös niiden turvapaikanhakijoiden puoleen, jotka osasivat englantia ja pystyivät näin toimimaan tulkkeina. Yhteisen kielen puuttuessa turvapaikanhakijoiden kanssa on turvauduttu muun muassa Google Translatoriin, sekä käytetty selkokieltä, elekieltä, käsimerkkejä, kuvia ja kuvasanakirjoja. (Nieminen 2015.)

3 KUVAKOMMUNIKOINTI

Kuvakommunikointi lukeutuu graafiseen kommunikointiin, joka on yksi puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien alaryhmistä, jossa käytetään visuaalisia merkkejä ilmaisutarkoituksessa. Graafinen kommunikointi on niin kutsuttua avusteista kommunikointia, sillä käytössä aina jokin väline, kuten valokuva tai piirros. (Heister Trygg 2010, 27.) Graafisiin merkkeihin lukeutuvat piirretyt kuvat, valokuvat, bliss-sanat, kirjoitetut sanat, PCS-kuvat (*Picture Communication Symbols*) ja pikto-grammit (Huuhtanen 2011, 49). Joissakin maissa myös esineiden lasketaan kuuluvan graafisiin kommunikointikeinoihin, mutta näin ei ole Suomessa (Heister Trygg 2010, 27). Kuvat ovat siis yksi, mutta eivät ainoa osa graafista kommunikointia. Koska käsittelen tässä opinnäytetyössä pelkästään kuvakommunikointia, jätän tästä eteenpäin 'graafisen kommunikoinnin' terminä pois.

Kuvakommunikointi on multimodaalista, eli monikanavaista. Kuvien kanssa käytetään yleensä samanaikaisesti puhetta (mt., 31), ja suositeltavaa on käyttää myös muita viestintäkeinoja, kuten katsekontaktia, katseen suuntausta, kehon asentoa sekä ilmeitä. Kuvilla kommunikointi on normaalia puhetta hitaampaa, mutta kuvien etuna on se, että ne ovat esillä koko tarvittavan ajan. (Huuhtanen 2011, 49.) Ennen kuin kuvia voidaan käyttää vuorovaikutukselliseen viestintään, sekä käyttäjällä että vuorovaikutuskumppanilla tulee olla tiedossa kuvien merkitykset (Heister Trygg 2010, 42).

Kuvakommunikointia käyttävät pääasiassa puhevammaiset henkilöt. Kuvilla voi olla erilaisia funktioita: Niitä voidaan käyttää viestinnällisessä tarkoituksessa, itsensä ilmaisemiseen tai vuorovaikutuskumppanin puheen ymmärtämisen tueksi. Kuvia voidaan käyttää myös ympäristön tapahtumien ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen, sekä ajan, tilanteiden ja toiminnan jäsentämiseen. Lisäksi kuvat voivat toimia muistin ja kerronnan tukena, keskustelualustana tai jopa korvata kirjoitettua kieltä. Joillakin puhevammaisilla henkilöillä kuvat toimivat puheen tukena, osana kommunikaatiota, kun taas osalla ne korvaavat puhetta kokonaan. (Heister Trygg 2010, 57—58.) Kuvia ei yleensä käytetä, kun voidaan käyttää omaa kehoa asian ilmaisemiseen, kuten esimerkiksi hakemaan huomiota tai ilmaisemaan tunteita, asenteita, tai kyllä/ei -vastauksia (mt., 130).

4 KUVIEN KÄYTTÖ MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA

Maahanmuuttaja on henkilö, joka muuttaa maahan (Suomeen) (Maahanmuuttovirasto 2018a). Näin ollen myös turvapaikanhakijat/pakolaiset voidaan mieltää maahanmuuttajiksi, mutta termi kattaa myös henkilöt, jotka muuttavat Suomeen muista syistä, esimerkiksi työn tai avioliiton takia.

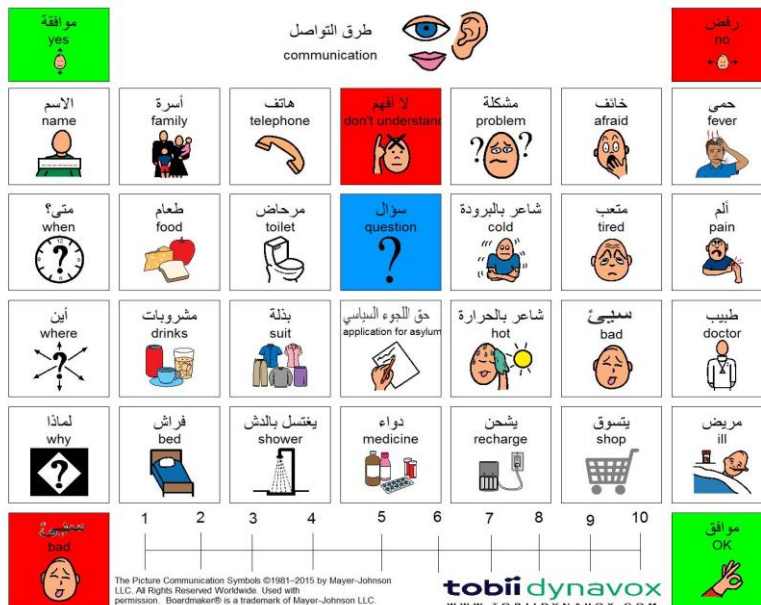
Suomessa ei ole kehitetty suoraan turvapaikanhakijoille suunnattua kuvamateriaalia, mutta on olemassa erilaisia sivustoja, jotka ovat luoneet kuvasanastoja yleisesti maahanmuuttajia varten. Esimerkiksi Neuvokas perhe -sivuilta löytyy materiaalia terveysneuvonnasta, muun muassa ohjauksuvia liikunta- ja ruokatottumusten tueksi. Kuvat on tarkoitettu neuvolaympäristöön maahanmuuttajaäideille: kuvakansio koostuu pääasiassa valokuvista, sekä piirretyistä, lastenkirjamaisista kuvista. (Suomen Sydänliitto ry 2018.) Myös Papunetin sivuilta löytyy maahanmuuttajille tarkoitettu kuvasanasto, aikuisille ja lapsille omansa, sekä arabia-suomi -koulumateriaalia ja asunon opas (Papunet 2018b).

Maahanmuuttajien kanssa kuvia käytetään ainakin päivähoiton parissa (esim. Nummela 2005; Arttijeff 2015; Kurola & Sutinen & Tiainen 2002; Niemi 2015). Kuvakommunikointia on käytetty näissä ympäristöissä sekä lasten, että heidän vanhempiansa kanssa, tavallisissa arjen tilanteissa ymmärryksen tueksi, mutta myös päiväjärjestyksen ja ajan havainnoimiseen (Nummela 2005; Kurola & Sutinen & Tiainen 2002, 35). Marja-Leena Nummela (2005) selvitti pro gradu -tutkielmassaan muun muassa kyselyn avulla itähelsinkiläisten päiväkotien työntekijöiltä, joilla on runsaasti kokemusta maahanmuuttajatyöstä, millaisia erityistarpeita maahanmuuttajalapsilla on. Kävi ilmi, että lasten puutteellisen suomen kielen takia näissä päiväkodeissa on käytetty kuvia. Kuvia on tehty itse, tai sopivia on etsitty internetistä. Kuvat rikastuttavat sekä kielen että muiden aiheiden opetusta, mutta niillä myös selkiytetään päiväjärjestyksestä koko perheelle. Aikuisille maahanmuuttajille kuvia käytetään muun muassa suomen kielen opetuksen (Nieminen 2016) ja erilaisten ohjeistuksien tukena, kun pelkkä teksti tai sanallinen kerronta ei riitä.

4.1 Ulkomaiset kuvasovellukset turvapaikanhakijoille

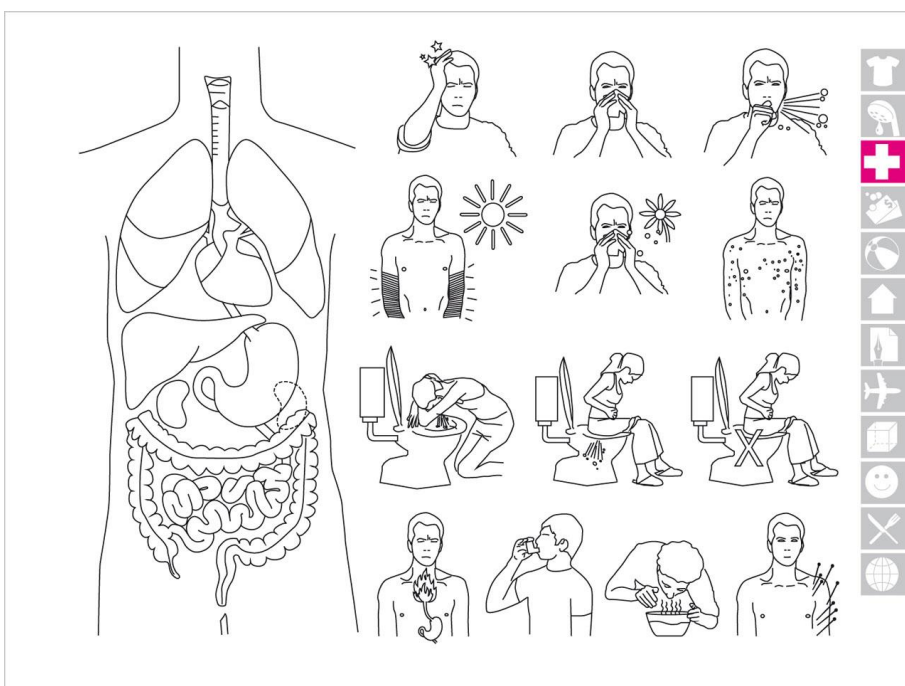
Suuret turvapaikanhakijamäärät 2010-luvulla herättivät huolta siitä, miten eri kieliä puhuvat ihmiset pärjäävät vieraassa maassa ja kieliympäristössä, kun yhteinen kieli viranomaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa puuttuu. Useat yritykset ja yksityishenkilöt tarttuivat tähän haasteeseen luomalla erilaisia kuvallisia sovelluksia ja kirjoja, joiden tarkoitus on tukea turvapaikanhakijoiden ja heidän kanssaan toimivien henkilöiden välistä kommunikointia. Alla olen esitellyt löytämäni tuotteet. Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei tuotteita ole luomisen jälkeen enää päivitetty tai jatkokehitetty.

Tobii Dynavox on yhdysvaltalainen, kommunikaation apuvälineitä tuottava yhtiö, joka muun muassa omistaa laajasti käytössä olevan Boardmaker -kommunikaatiosovelluksen ja siihen kuuluvat PCS-symbolit (*Picture Communication Symbols*). (Tobii Dynavox 2018a.) Yhtiö on kehittänyt turvapaikanhakijoiden kommunikaation tueksi Boardmaker Online -ohjelmalla kuvakommunikointitauluja, joista on eri kieliyhdistelmiä (esim. englanti-arabia). Taulut voi tulostaa ja Boardmaker Online -jäsenien on mahdollista myös tehdä omia taulujaan. (Tobii Dynavox 2018b.)

KUVA 1. Englanti-arabia -kommunikointitaulu (Tobii Dynavox 2018b)

ICOON for refugees on ilmainen, internetistä ladattava kuvasanakirja turvapaikanhakijoille, joka on johdettu turisteille suunnatuista ICOON-kuvasanakirjoista. Alkuperäiset sanakirjat on tuottanut saksalainen kustantamo Amberpress. Turvapaikanhakijoille luotu versio tehtiin yhteistyössä apujärjestöjen, kuten Saksan Punaisen Ristin kanssa. (Amberpress 2015a.) Sanakirjasta löytyy kysymyksiä, vastauksia ja toteamuksia saksaksi, ranskaksi, englanniksi, arabiaksi, urduksi ja farsiksi. Sanakirja toimii myös mobiilisovelluksena. (Amberpress 2015b.)

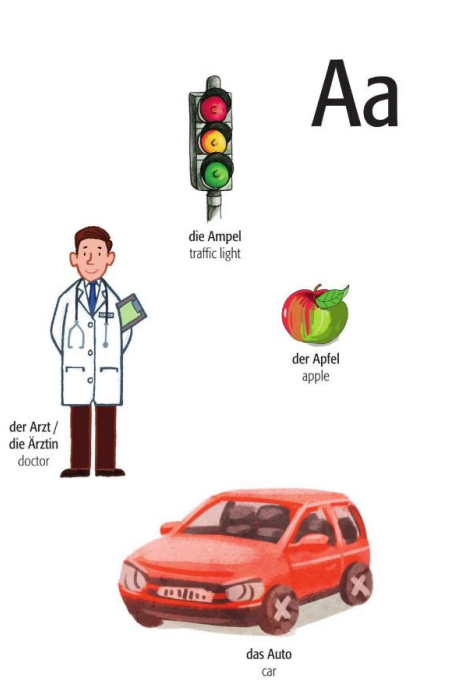
KUVA 2. Terveysteen liittyviä ICOON -kuvia (Amberpress 2015b)

Refugeye on ranskalaisen graafisen suunnittelijan, Geoffrey Dornen, turvapaikanhakijoiden kommunikoinnin tueksi kehittämä sovellus, jossa kuvia on tarkoitus pystyä käyttämään niin arkitilanteissa, kuin erilaisten viranomaisten kanssa asioitaessa (Juhola 2016). Kuvien päälle voi myös piirtää. Käytössä on tällä hetkellä 150 kuvaa. (Refugeye 2018.)

KUVA 3. Refugeeye -kuva (Refugeeye 2018)

Willkommens ABC on saksalainen, ilmainen, interaktiivinen kuvakirja, josta löytyy noin 150 arjen perusasioita käsittelevää kuvaa. Kuvakirjan kielinä toimivat saksa ja englanti. Sen voi ladata tietokoneelle tai sovelluksena kännykälle. (Willkommens ABC 2018). Sen on luonut Casper Amster ja hänen kuvittajana toimiva vaimonsa, Anna Karina Birkenstock. Yhteistyössä Birkenstockin työntäjän, arsEdition-kustantamon, sekä 25 muun kuvittajan kanssa, kyseinen kirja onnistuttiin luomaan vain kolmessa päivässä. (Pubcoder 2015.)

KUVA 4. Kuvia Willkommens ABC -kirjasta (Willkommens ABC 2018)

Yhteistä näille kuville on, että ne ovat selkeitä, mutta muutoin niiden tyyli vaihtelee suuresti, mustavalkoisista, realistisista ihmishahmoista väritettyihin piirroshahmoihin. Lisäksi on huomionarvoista, että turvapaikanhakijat olivat alkuperäinen kohderyhmä vain Refugeyen kohdalla; PCS-kuvia käytetään puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiomenetelmänä ja muita kuvia on käytetty toisissa tarkoituksissa, kuten kirjojen kuvituksissa sekä turistien apuna.

5 KULTTUURIN MERKITYS KUVIEN TULKINNASSA

Kulttuuri muovaa ihmisen identiteettiä ja muun muassa ohjaa ajatuksiamme siitä, mitä pidämme sopivana käytöksenä. Selkokieli-alan uranuurtaja Hannu Virtanen esittelee teoksessaan *Selkokielen käsikirja* (2009) ohjeita selkokuvitukseen, joka on selkojulkaisujen yhteyteen suunniteltua kuvitusta. Selkokielen käyttäjäkuntaan kuuluvat myös maahanmuuttajat. Virtanen (mt., 130) toteaa, että kulttuuri vaikuttaa myös kuvien tulkintaan: ”Ihminen tulkitsee niin tekstiä kuin kuviakin oman elämänhistoriansa kautta. Kuvien tulkinta on sidoksissa katsojan omaan kulttuuriin, sen tapoihin ja historiaan. Samaa kuvitusta katsovat voivat tulkita sen vuoksi kuvan eri tavalla, joskus jopa päinvastaisesti.”

Kuvalla voidaan nähdä olevan kolme tasoa: denotatiivinen, konnotatiivinen ja henkilökohtainen. Jos ajatellaan esimerkiksi kuvaa ihmisen pääkallosta, sen denotatiivinen merkitys on ’pääkallo’. Kuvan konnotatiivisia merkityksiä voivat sen sijaan olla ’kuolema’, ’vaara’ tai vaikka ’merirosvo’. Denotaatiot ovat yleismerkityksiä, mutta konnotaatiot voivat olla sovittuja ja kulttuurista riippuvaisia. Esimerkiksi Meksikossa pääkallo voitaisiin liittää myös värikkääseen ja iloiseen kuolleiden päivä -juhlaan. Henkilökohtaisella tasolla liitämme kuviin vielä mielle yhtymiä omien kokemustemme pohjalta. (Hatva 1987, 13.) Myös kuvien symboliikan kanssa tulee olla varovainen. Virtanen (2009, 133) kehottaa käyttämään symbolikuvia (esim. etana hitauden symbolina) kuvituksessa harkitusti, sillä toisesta kulttuurista tuleva saattaa tulkita niitä omaa kulttuuristaustansa vasten ja erehtyä merkityksestä. Tähän liittyvät osittain myös erilaiset maneerit, kuten nyökkäys vs. päänravistus (kyllä/ei), joiden merkitys on joissakin kult-

tuureissa juuri päinvastoin, ja käsimerkit, kuten peukalon näyttäminen, joka meille tarkoittaa 'OK' tai 'hyvä', mutta jolla on joissakin kulttuureissa negatiivinen, tai peräti loukkaava merkitys.

Kulttuuri vaikuttaa myös kuvanlukutaitoon. Meidän länsimainen kulttuurimme on kiistämättä visuaalinen, ja olemme tottuneet katsomaan erilaisia kuvia muun muassa mainoksista ja oppikirjoista. Anja Hatva (1993, 82—84) antaa kuitenkin esimerkkejä tutkimuksista, joista käy ilmi, että yhteisöissä joissa ei ole ollut kuvakulttuuria, kuvien tunnistaminen on huomattavasti vaikeampaa. Jotkin kuvaustavat ovat myös kulttuurisesti sopimuksenvaraisia. Hatva (mt., 84) muistuttaa esimerkiksi leimuavien ”kolmioiden” olevan länsimainen tapa kuvata tulen liekkejä ja mainitsee tutkimuksen, jossa kenialaiset kuvasivat nuotion ilman liekkejä, koska ne eivät ole kiinteää massaa. Myös väreillä on kulttuurista riippuen tiettyjä sovittuja merkityksiä. Esimerkiksi valkoinen, joka suomalaisille kuvastaa puhtautta ja viattomuutta, on Kiinassa surun väri, johon pukeudutaan hautajaisissa (Ahjopalo-Nieminen 1999, 22). Lisäksi kulttuureissa voi olla erilaisia tabuja, asioita, joita ei saa tai pidä kuvata. Muun muassa islamuskoon kuuluvat kieltävät jyrkästi jumalan kuvaamisen, mutta myös ihmishahmon, tai jopa eläimen, kuvaamiseen voidaan suhtautua kriittisesti (Ojanen, 2016).

Niin ikään opittu lukusuunta vaikuttaa siihen, missä järjestyksessä kuvia katsotaan. Länsimaissa kuvat asetetaan järjestyksessä vasemmalta oikealle, tai ylhäältä alas. Joissakin kulttuureissa, kuten Japanissa tai arabiankielisissä maissa, lukusuunta on vastakkainen. Hannu Virtanen (2009, 130) mainitsee esimerkin kolmikuvaisesta lääkemainoksesta, jossa sairastunut mies juo lääkettä ja sitten parantuu. Oikealta vasemmalle lukevat näkevät kuvien esittämän tarinan päinvastaisesti, eli terve mies juo jotakin ainetta ja tulee sen takia kipeäksi.

Kotouttamisen näkökulmasta on hyvä totuttaa turvapaikanhakijoita suomalaiseen kuvakulttuuriin. Kotouttaminen on kuitenkin pitkä prosessi, joten on hyvä tiedostaa, että eri kulttuurista tuleva ihminen voi nähdä kuvan tai kuvasarjan eroavalla tavalla. Kun on kyse niin kulttuurisesti ja kielellisesti heterogeenisestä joukosta kuin turvapaikanhakijat, on luonnollisesti mahdotonta ottaa sopivien kuvien valinnassa huomioon jokaisen taustaa ja mahdollisia näkemyksiä. Yllämainittujen seikkojen kaltaiset asiat

on kuitenkin hyvä tiedostaa silloin, kun kuvia käytetään vieraasta kulttuurista tulevan ihmisen kanssa.

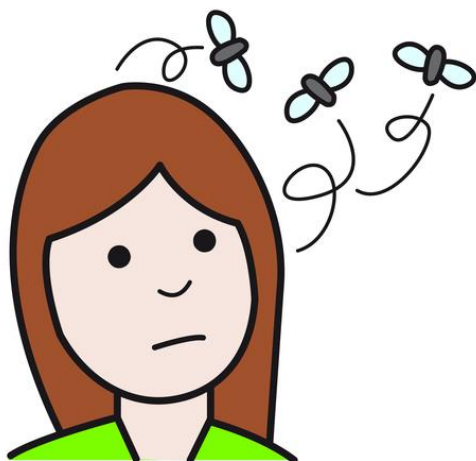
6 KUVAN YMMÄRTÄMISEN HELPOTTAMINEN

Toisin kuin kielissä, kuvien käyttöön tai niiden katselemiseen ei ole olemassa erillisiä kielioppisääntöjä, jotka on tiedettävä ymmärtääkseen kuvan merkityksen. Kuvalla voi viestiä silloinkin, kun vastapuolen kieli on eri. Koska kuva on kuitenkin avoin tulkin- nalle, on riskinä, että ymmärryksen sijaan kuva johdattaa katsojansa hakoteille. Kuvi- en käyttö kommunikoinnissa edellyttääkin, että käyttäjä ymmärtää kuvan merkityk- sen. Kuvakommunikoinnissa on tyypillistä, että kuvan merkitys sanotaan ääneen, ja myös kuvien vieressä lukee usein, mitä ne tarkoittavat. Tekstin tai puheen tuki ei ole kuitenkaan aina mahdollista, varsinkaan silloin, kun ei ole yhteistä kieltä. Esimerkiksi järjestämässämme opetuksessa ei ollut mahdollisuutta opetella yhdessä kuvia, tai luottaa siihen, että ääneen lausuttu suomenkielinen merkitys aukeaisi kaikille. Myös- kään kirjoitettuun tekstiin ei voinut tukeutua, sillä emme tienneet, osaavatko kaikki opiskelijat lukea tai ymmärtää latinalaista kirjaimistoa.

Erilaisten merkkijärjestelmiä vertailevien tutkimuksien tulokset viittaavat siihen, että kuvan ikonisuus helpottaa sen ymmärtämistä (von Tetzchner & Martinsen 2010, 213—215). Ikonisuus tarkoittaa, että kuvan ulkonäön ja sen esittämän toiminnon tai objektin välillä on jonkinlainen yhtäläisyys; toisin sanoen kuva näyttää siltä, mitä se esittää. Ikonisuuden voi ajatella oleva jana, jonka yhdessä päässä ovat niin kutsutut läpinäkyvät (*transparent*) kuvat, toisessa läpinäkymättömät (*opaque*) ja keskellä läpi- kuultavat (*translucent*). Läpinäkyvästä kuvasta on helppo tunnistaa, mitä se esittää, kun taas läpikuultavan kuvan arvaamiseksi tarvitaan selitys tai jotakin lisätietoa. Lä- pinäkymättömyys tarkoittaa sitä, ettei kuvan ulkonäöllä ole yhteyttä siihen, mitä se esittää. (von Tetzchner & Martinsen 2010.) Brown (1977) on kuitenkin sanonut, että ikonisuus on riippuvainen kulttuurista, ajasta sekä käyttäjän kokemuksesta, joten ar- viointi riippuu katsojasta (McClure & Rush 2007). Esimerkiksi viestittelysovelluksista tutut emoji-merkit voivat vanhemmalle väestölle olla läpikuultavia tai läpinäkymättö- miä, kun taas nuoremmille läpinäkyviä.

KUVA 5. ARASAAC-kuvan 'tuoli' merkitys on hyvin arvattavissa. Kuva on siis läpinäkyvä. Sergio Palao / ARASAAC (Papunet 2018c)

KUVA 6. ARASAAC-kuva 'hajamielinen' (huom. kuvan nimi englanniksi distracted) on läpikuultava, sillä se vaatii jonkinlaisen kontekstin tai selityksen ollakseen arvattava. Sergio Palao / ARASAAC (Papunet 2018c)

6.1 Valokuva

Tietyssä mielessä voi sanoa, että ikonisin kuva kaikista on valokuva (Heister Trygg 2010, 54), sillä se on otos jostakin hetkestä ja näin ollen esittää tarkkaan sitä, mistä kuva on otettu. Valokuva onkin kuvakommunikoinnissa tehokkaimmillaan, kun pitää osoittaa jokin tietty henkilö tai rakennus, esimerkiksi Helsingin Tuomiokirkko. Muissa yhteyksissä sen käyttöä kannattaa harkita, sillä se voi olla jopa liikaa esittämänsä

kohteen näköinen. Jos esimerkiksi halutaan käsitellä kirkkoja yleisellä tasolla, valokuva Tuomiokirkosta on liian spesifi. Toisin sanottuna, valokuvaa on vaikea yleistää. (Heister Trygg 2010, 56.) Valokuvaan voi myös eksyä ylimääräistä informaatiota (Virtanen 2009, 135). Esimerkiksi teoreettisen Tuomiokirkko-kuvan taustalla saattaisi näkyä paljon turisteja, kenties myös Senaatintori. Tällaiset ylimääräiset yksityiskohdat tekevät epäselvemmäksi sen, mitä kuvan on tarkoitus loppujen lopuksi esittää. Myös lyhennykset, valot ja varjot voivat aiheuttaa epäselvyyttä (Laukka 2002, 51). Toki kuitenkin muitakin kuvia, valokuvaa on mahdollista editoida jälkikäteen, ja esimerkiksi kuvan syväys (ts. kaikki muu paitsi kuvattu kohde leikataan irti taustasta) on hyvä vaihtoehto silloin, kun taustaa tulee muokata vähemmän häiritseväksi (Virtanen 2009, 136).

6.2 Piirros

Piirroksen selkeyteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi rajaamalla hahmot selvillä ääri- viivoilla tai väreillä taustasta ja muista hahmoista (Laukka 2002, 51). Piirroksen voi myös lisätä kontekstuaalisia ”vihjeitä” kuvan tulkinnan helpottamiseksi. Esimerkiksi liitutaulu ihmishahmon vieressä voi auttaa ymmärtämään, että kyse on opettajasta. Vihjeiden kanssa on kuitenkin syytä olla tarkka, sillä ne eivät automaattisesti tehosta kuvan ymmärtämistä (Hatva 1987, 122).

On olemassa tutkimuksia, joissa on pyritty selvittämään, onko kuvan toteutustavalla merkitystä kuvien tunnistamisessa. Hatva (mt., 52) ottaa esille muun muassa Fusse- lin ja Haalandin (1978) kokeen, jossa havaittiin, että lukutaidottomat nepalilaiset tunnistivat parhaiten realistisen (varjostetun) viivapiirroksen ja huonoiten tyylytellyn piir- roksen. Kaikki piirrokset olivat mustavalkoisia, ja niiden aihe oli sama. Myös useimpi- en oppimistestien mukaan muun muassa oppikirjojen kuvituksessa tehokkain kuva on yksinkertainen värillinen viivapiirros. Tarkka, värillinen sävykuva asettui useimpien kriteereiden mukaan ”toiselle sijalle”. (mt., 122.) Realistisuus ja värillisuus voivat siis auttaa kuvan tunnistamisessa. Värien käytöllä on todettu olevan oppimista tehostavia vaikutuksia verrattuna mustavalkoisiin kuviin (Hatva 1987, 45). Lisäksi värit kiinnittä- vät katsojan huomion paremmin (mt., 109), jolloin kuvaa tarkastellaan huolellisemmin ja näin kuvan ymmärtäminen voi parantua. Värejä voidaan käyttää myös pedagogi-

sesti, eli niille voidaan antaa symbolinen merkitys (esim. tietty hahmo voidaan kuvata aina vihreänä, jolloin katsoja oppii kyseessä olevan sama hahmo, vaikka kuvia olisi useampia). Tällöin värin ja sen merkityksen tulisi pysyä mahdollisimman systemaattisesti samana (mt., 40). Symbolinen väri olisi hyvä valita läheltä todellista kohdetta, sillä silloin se on helpompi ymmärtää ja muistaa (Hatva 1993, 112).

7 PROSESSI

Alla esittelen tarkemmin tunneilla käytettyä Toisto-metodia, sanastoa ja kuvamateriaalin tekemisprosessia. Lisäksi esittelen työn aikana kehittyneet periaatteet kuvien valitsemiselle ja kerron, mitä kuvia käytin lopullisessa materiaalissa. Opetustunteja oli yhteensä kahdeksan, ja ne kaikki järjestettiin Kaarlenkadun vastaanottokeskuksen tiloissa perjantai-iltapäivisin. Tein jokaista tuntia varten kuvamateriaalin, mutta olin itse mukana vain neljällä ensimmäisellä tunnilla.

7.1 Opetus Toisto-metodilla

Toisto-metodi on yhteisölliseen kielenoppimismalliin (*Community Language Learning*) perustuva kielenopetusmenetelmä, jonka on kehittänyt Helsingin yliopiston dosentti Maria Ahlholm yhdessä suomen kielen aineenopettajaopiskelijoiden sekä asiantuntijoiden kanssa osana Suomen kieli sanoo tervetuloa -yhteistyöhanketta syksyllä 2015. Projektin/hankkeen sivuilla kerrotaan, että tarkoituksena on ollut ”tuottaa nopeasti omaksuttava opetusmenetelmä ja -materiaali akuuttiin tilanteeseen, jossa turvapaikanhakijoiden määrä on ylittänyt kielenopetusresurssit”. (Suomen kieli sanoo tervetuloa 2018.)

Toisto-metodi perustuu puhutun toistamiseen. Opettaja näyttää kuvan opiskelijoille ja lausuu samalla ääneen kuvan merkityksen, minkä jälkeen luokka toistaa sanan perässä. Sanaa voidaan toistaa niin pitkään, kuin on tarvetta. Opettaja myös kiertää luokassa ja häntä voi kädestä koskettamalla pyytää toistamaan sanan. Opettajana voi toimia kuka tahansa suomea puhuva ja opetustilanne voidaan järjestää missä ja

milloin tahansa, sillä kaikki opettamiseen tarvittava materiaali on tulostettavissa Toisto-metodin sivuilta. Tunneilla käydään läpi eri aihealueita, mutta koska kielioppisääntöjä ei opetella systemaattisesti, osallistujien ei tarvitse olla mukana joka kerta. Tuntien tarkoituksena on rauhallinen eteneminen ilman paineita. Näin ollen metodi sopii erinomaisesti turvapaikanhakijoille. (Suomen kieli sanoo tervetuloa 2018.) Opetuksen tukena käytetyt kuvat on luotu tarkoituksellisesti Toisto-metodia ja sen sanastoa varten. Kuvat ovat mustavalkoisia ja tyyliään melko pelkistettyjä.

KUVA 7. 'Juosta'. Aleksei Zamiatin / Toisto (Papunet 2018c)

7.2 Tuntien sanasto

Jokaisen Toisto-opetustunnin aikana käydään läpi tiettyyn aihepiiriin kuuluva lyhyt sanasto. Valmiit sanastot löytyvät Toisto-metodin sivuilta. Opeteltavat asiat olivat perustasoa. Sanastot koostuivat enimmäkseen yksinkertaisista substantiiveista, adjektiiveista ja verbeistä. Abstrakteja käsitteitä ei mukana ollut lainkaan. (Suomen kieli sanoo tervetuloa 2018.)

Ensimmäisellä opetustunnilla huomasimme, että monet osallistujat osaavat jo jonkin verran suomea, ja näin olleen helpohko sanasto saatettiin käydä läpi jo ensimmäisen puolen tunnin aikana. Jotta tunti ei keskeytyisi sen vuoksi, että oppimateriaali loppuu yllättäen kesken, lisäsin melkein jokaisen tunnin sanastoon ja kuvamateriaaliin var-

muuden vuoksi uusia sanoja, lauseita ja kuvia, joiden koin olevan yhteydessä alkuperäiseen materiaaliin tai muuten hyödyttävän opiskelijoita.

Tunneilla käytiin läpi seuraavat aihepiirit:

- 0 KUKA SINÄ OLET? MITÄ SINÄ PUHUT? (esittäytyminen)
Tämä tunti oli ainoa, jolle ei ollut Toisto-metodin puolelta laadittu valmista kuvamateriaalia. Sen sijaan tunnilla käytettiin omaa kehoa ja ilmeitä, sekä nimilappuja. Ohjeistuksen mukaan myös kartasto voidaan ottaa käyttöön, jotta opiskelija voi osoittaa kotimaansa. Sanastoon ei lisätty uusia termejä.
- 01 OLETKO OK? (-ko/kö -kysymykset, vointi, sairauksien oireet)
Sanastoon lisätty: 'huono', 'kylmä', 'kuuma' ja 'huono olo'.
- 02 MINULLA ON YSTÄVÄ (vaatetus, värit)
Sanastoon lisätty: 'Värit', 'mikä väri', 'hopea', 'kulta', 'beesi', sekä joitakin värisävyjä esim. ruskeasta ja punaisesta, sekä lisää erilaisia vaatteita.
- 03 MISSÄ POIKA ON? (missä, erilaiset paikat)
Sanastoon lisätty joitakin uusia paikkoja, sekä alkuperäisen 'pojan' ja 'naisen' rinnalle myös 'tyttö' ja 'mies'.
- 04 BUSSILLA KOULUUN! (kulkuneuvot)
Sanastoon lisätty: 'raitiovaunu'.
- 05 PALJONKO KELLO ON? (kellonajan kysyminen ja vastaaminen)
Kuvamateriaaliin lisätty joitakin vaihtoehtoisia kuvia ymmärryksen tueksi, mutta ei uutta sanastoa.
- 06 OSTAN KAKSI LEIPÄÄ! (numerot, ruokasanat)
Sanastoon lisätty: 'juoda', 'syödä' ja 'ostaa'.
- 07 MAANANTAINA SATAA VETTÄ (säätilat ja viikonpäivät)
Sanastoon lisätty: 'aste' (kylmä/kuuma), 'ukkonen', 'tuuli'.

7.3 Papunet

Papunet on puhevammaisuudesta, kommunikoinnista ja saavutettavuudesta tietoa tarjoava verkkosivusto. Sivusto tarjoaa materiaalia kommunikointiin sekä toimii puhevammaisten ihmisten oikeuksien tiedottajana ja edistää näiden ihmisten mahdolli-

suuksia yhdenvertaiseen osallistumisen yhteiskunnassa. Papunetin sivuilla on tarjolla muun muassa ohjeita selkomateriaalin tekemiseen, sekä muita kommunikointiin tarkoitettuja materiaaleja ja työkaluja. Lisäksi Papunet tarjoaa koulutusta, arviointipalveluja verkkopalvelujen saavutettavuudesta, sekä on mukana yhteistyökumppanina erilaisissa hankkeissa ulkopuolisten tahojen kanssa. Papunet on osa Kehitysvamma-liittoa ja sen toiminnan rahoittajana toimii Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (Stea). (Papunet 2018a.)

7.4 Papunetin kuvapankki

Papunetin kuvapankki on yli 28000 kuvan kokoelma. Kuvista noin 2800 on valokuvia, 2000 viittomakuvia ja loput piirroskuvia sekä piktogrammeja. Kuvia on sallittu hyödyntää kommunikointiin, kuntoutukseen ja opetukseen, mutta ei kaupallisiin tarkoituksiin. (Papunet 2018C.) Kuvapankki koostuu pääasiassa erilaisista ilmaisista kuvastoista, jotka erittelen alla. Olen jättänyt viittomakuvat pois, sillä niitä käytetään viittomakommunikaatio-opetuksessa. Lisäksi jätän pois Papunetiin myöhemmin lisätyt Toistokuvat, jotka eivät olleet pankissa silloin, kun tein itse kuvamateriaalia keväällä 2017.

ARASAAC on espanjalainen (aragonialainen) kuvasto, joka käsittää noin 6000 kuvaa (Papunet 2018d). Kuvat käsittelevät eri aihealueita ja usein on mahdollista valita, esiintyykö kuvissa tekijänä mustavalkoinen tikku-ukko, vai värillinen, piirretty ihmis-hahmo. Joissakin kuvissa on mahdollista myös valita mies- ja naishahmon välillä.

KUVA 8. 'Juosta'. Sergio Palao / ARASAAC (Papunet 2018c)

Värillisiä Mulberry-kuvia Papunetissä on noin 1100 (Papunet 2018d). Kuvat muistuttavat ARASAAC:in piirroskuvia, mutta ovat tyyliltään pelkistetympiä.

KUVA 9. 'Juosta'. Paxtoncrafts Charitable Trust (Papunet 2018c)

Sclera on belgialainen kuvakokoelma, jonka kuvia löytyy Papunetistä yli 11 000 kappaletta (Papunet 2018d). Kuvat ovat mustavalkoisia ja kattavat useita eri aihealueita, myös abstrakteja käsitteitä.

KUVA 10. 'Juosta'. Sclera (Papunet 2018c)

Papunetin piirroskuvat ovat pääosin Elina Vannisen tekemiä kuvia, joita löytyy sekä värillisinä että värittöminä versioina. Kuvissa esiintyy usein sama pieni poika (kuva 11), mutta joissakin kuvissa tekijöinä on myös aikuisia.

KUVA 11. 'Juosta'. Elina Vanninen (Papunet 2018c)

Valokuvista ei ole varsinaisesti olemassa yhtä kokoelmaa, jonka laatijana olisi sama henkilö, joten esimerkiksi sommittelu ja valaistus voivat kuvissa vaihdella. Valokuvat käsittelevät suurimmalta osin konkreettisia asioita, kuten esineitä ja paikkoja, mutta myös verbejä.

KUVA 12. 'Juosta'. Annakaisa Ojanen (Papunet 2018c)

7.5 Kuvamateriaalin tekeminen

Käytin kuvamateriaalin kokoamiseen Papunetin ilmaista kuvatyökalu-ohjelmaa. Kuvatyökalulla voi etsiä hakusanojen perusteella sopivia kuvia ja lisätä niitä taulupohjaan, jonka ruutujen määrää ja kokoa voi muokata itse. Koska järjestämässämme opetuksessa opettajan tuli seistä luokan edessä näyttämässä kuvia, sovitin yhdelle A4 -kokoiselle pohjalle aina kaksi kuvaa, mikä oli suurin mahdollinen koko. Takana istuvat opiskelijat eivät olisi nähneet pienempiä kuvia. Myös alkuperäiset Toisto-kuvat olivat kooltaan likimäärin tätä luokkaa, joten päätin noudattaa samaa linjaa myös yhdenmukaisuuden vuoksi. Jätin kuvista reunat pois, sillä ne olisivat olleet ylimääräinen yksityiskohta ja mahdollisesti häiritseviä. Lisäksi jätin kuvista pois suomenkielisen selityksen, koska opetuksen tavoitteena oli puhuminen ja se, että kirjoitettua suomea olisi käytössä mahdollisimman vähän. Tulostettuani kuvat leikkasin ne erilleen toisistaan.

Minulle ehdotettiin, että olisin kokeillut myös Papunetin Papuri-työkalua, jolla voi luoda kuvakirjoja. En kuitenkaan keksinyt, miten sisällyttäisin työkalun opetukseen, joten jätin tämän loppujen lopuksi käyttämättä.

7.6 Kuvien valitseminen

Totesin ensimmäistä kuvamateriaalipakettia tehdessäni, että on parempi valita eri kuvastojen kuvia, kuin testata yhtä kerrallaan, jotta opetuksen laatu ei heikkene kuvamateriaalin takia. Ongelmana oli, että joko yhdessä kuvastossa ei ollut sopivia kuvia tunnin koko sanaston osalta, tai saatavalla oleva kuva ei ollut mielestäni soveltuva.

Lukemani aineiston perusteella kehitin itselleni seuraavat periaatteet, joiden mukaan pyrin valitsemaan kuvia:

- Kuvan tulee olla ikoninen.

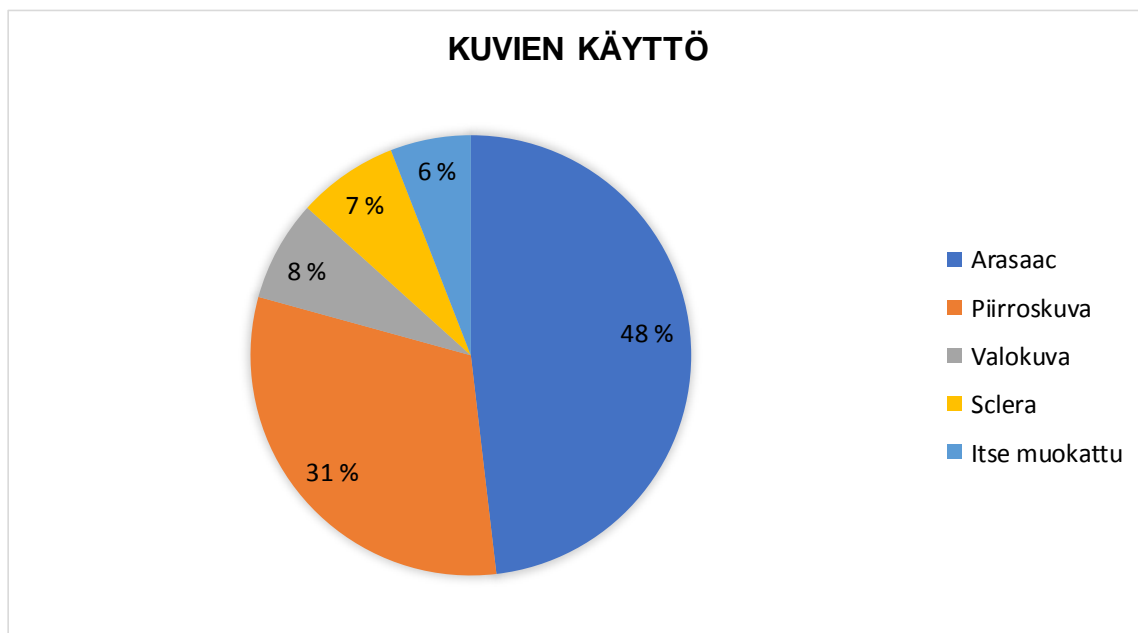
Pyrin valitsemaan mahdollisimman helposti ymmärrettäviä kuvia. Jos kuvan merkitys ei ollut selvästi arvattavissa, pyrin selkeyttämään tunnilla sen merkitystä muun muassa pantomiimilla, tai näyttelemällä.

- Kuvan tulee olla tyyliltään selväpiirteinen.
Tämä tarkoittaa, että hahmot on rajattu taustasta, hahmojen välillä on selkeät ääri-
viivat ja värikontrastit ovat selkeät.
- Kuvan tulee olla yksinkertainen.
Kuvassa ei saa olla turhia yksityiskohtia. Tämä oli tärkeää erityisesti valokuvien
kanssa, jolloin taustan tuli olla mahdollisimman neutraali.
- Kuvan tulee olla mieluiten värillinen.
Värit voivat auttaa hahmottamaan kuvaa paremmin. Lisäksi takana istuville opiskeli-
joille värilliset kuvat näkyvät paremmin kuin mustavalkoiset.
- Kuva ei saa olla harhaanjohtava.
Esimerkiksi kuvassa ei voi esiintyä koulu, jonka pihalla on liukumäki ja keinu, jos ku-
van on tarkoitus merkitä 'lukiota'. Tällaiset seikat voivat synnyttää vääriä mielikuvia,
ja johdattaa ajatukset kauemmas oikeasta merkityksestä.
- Kuva ei saa olla lapsellinen.
Opiskelijat olivat aikuisia turvapaikanhakijoita, joten kuvamateriaalin tuli sopia tämän
ikäryhmän käyttöön. Liian lapselliset kuvat voidaan kokea luotaantyöntäviksi ja tur-
hauttaviksi aikuisen ihmisen näkökulmasta. Yleensä on parempi, mitä enemmän ku-
vien käyttäjä pystyy samaistumaan kuvan hahmoon, eli hahmo näyttää mahdollisim-
man paljon omalta itseltä. Suurimmassa osassa Papunetissä olevista kuvista seikkai-
lee vaaleaihoinen mies, nainen, poika tai tyttö, jotka eivät muistuta ulkonäöltään tur-
vapaikanhakijoita. Mukana on myös tikku-ukkoja. Tikku-ukkojen huono puoli tässä
tapauksessa oli mielestäni se, että ne ovat melko persoonattomia ja yksinkertaisia,
eivätkä välttämättä kiinnostaisi opiskelijoita. Päädyin tämän takia valitsemaan, aina
kun mahdollista, kuvia, joissa on anatomisesti mahdollisimman oikeannäköinen ih-
mishahmo. Jos valinta oli mies- ja naishahmon välillä, valitsin miehen, sillä miespuo-
lisia turvapaikanhakijoita on määrällisesti enemmän.

Lisäksi oli muutama asia, joita en mieltänyt periaatteiksi, mutta pyrin kuitenkin ottamaan huomioon. Ensinnäkin vältin kuvissa kaikkea symbolisuutta, sekä länsimaiseen kulttuuriin sidonnaisia asioita (juhlapyhät, kristinusko, tavat ja maneerit jne.) mahdollisuuksien mukaan. Toiseksi pyrin suosimaan johdonmukaisuutta ja ehjää kokonaisuutta; tämä tarkoittaa, että yritin valita esimerkiksi tiettyyn aiheryhmään kuuluvia kuvia (esim. kulkuvälineet) samasta kuvastosta, jotta kuvien tyyli ei vaihtele keskenään.

7.7 Tulos

Käytin kuvamateriaalin tekoon yhteensä 135 kuvaa, joiden käyttöaste jakautui määrällisesti eri tavoin (kuvio 1).

KUVIO 1. Kuvien määrällisen osuuden jakautuminen prosentteina

Eniten käytin ARASAAC-kuvia, jotka sopivat asettamiini periaatteisiin parhaiten. ARASAAC-kuvat ovat ikonisia, värillisiä ja tyyliältään selkeitä. Kuviin ei ole ahdettu liikaa yksityiskohtia, hahmot ovat aikuisia, eivätkä kuvat ole liian lapsellisia. Toiseksi käyttökelpoisemmiksi osoittautuvat piirroskuvat, joissa myös toteutuivat asettamani periaatteet: ikonisuus, selkeys, yksinkertaisuus ja värillisuus. Suosin piirroskuvia etenkin silloin, kun sanastossa esiintyi erilaisia objekteja (kuten vaatteet, kulkuvälineet jne.) sillä piirroskuvat olivat tyyliältään kaikista Papunetin kuvista realistisimpia.

Piirroskuvien käyttöä rajoitti, että kuvissa esiintyi hyvin usein sama lapsihahmo. Pohdin aluksi, toisiko hahmon systemaattinen käyttö materiaaliin yhdenmukaisuutta, mutta päädyin kuitenkin valitsemaan kuvia, joissa esiintyy aikuinen hahmo, sillä halusin, että kuvat pystyttäisiin ottamaan vakavasti.

Kuvista vähiten käytin Scleraa ja valokuvia. En suosinut Scleraa, koska kuvat eivät olleet kovin ikonisia ja niiden aiheet liittyivät usein toimintoihin, tai abstrakteihin asioihin, kun taas opeteltava sanasto käsitteli paljon konkreettisia objekteja. Scleran kuvissa esiintyy tyypillisesti valkoinen tikku-ukko mustalla taustalla. Valkoinen hahmo mustaa taustaa vasten on selkeyttävä elementti silloin, kun kyseessä on henkilö, jolla on heikentynyt näkökyky tai muita vaikeuksia erottaa kuvia, mutta normaalinäköisille ihmisille tämä ei ole tarpeellista. Sclera-kuviin päädyin silloin, kun muut tarjolla olevat kuvat eivät olleet sopivia.

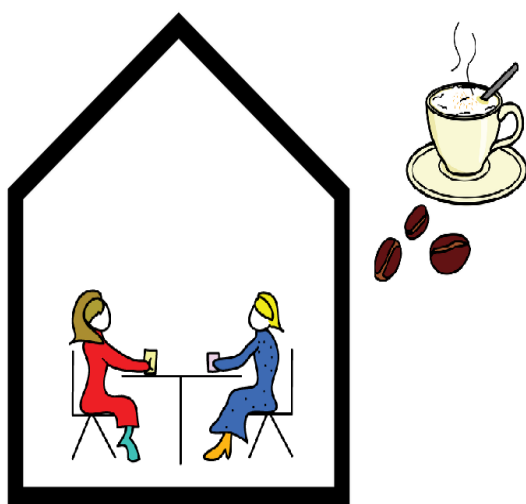
Valokuvia käytin joukkoliikennettä ja ruoka-aineiksi käsittelevillä tunneilla. Valitsin valokuvia Helsingissä esiintyvistä joukkoliikennevälineistä, koska Kaarlenkadulla asuvat turvapaikanhakijat todennäköisesti tunnistavat ne helposti, sillä he näkevät ja liikkuvat niillä päivittäin. Toinen kerta oli, kun käsitelimme ruoka-aineiksi. Havaitsin, että piirroskuvista on haastavaa erottaa, mikä vihannes, juures tai hedelmä on kyseessä, varsinkin jos kyseinen ruoka-aines ei ole tuttu (esim. peruna on harvinaisempi juures Afrikassa ja Aasiassa kuin Pohjoismaissa), tai sen muoto tai väri on hyvin lähellä jotakin toista ruoka-ainesta (esim. mandariinit, klementiinit, appelsiinit ym. on liki mahdotonta erottaa nopeasti toisistaan). Näin ollen valitsin valokuvat joistakin ruoka-aineksista, kuten perunasta, kurkusta ja tomaatista, jotta kävisi mahdollisimman helposti selväksi, mikä ruoka on kyseessä. Päätelin, että opiskelijat ovat saattaneet törmätä kyseisiin vihanneksiin ja hedelmiin jo ruokakaupassa, ja näin heidän on helpompi tunnistaa ne juuri valokuvista.

Ehkä hieman yllättäen, en päätenyt kertaakaan valitsemaan Mulberry-kuvia, vaikka ne sinänsä täyttivät myös asettamani periaatteet. Tämä johtui pääasiassa kahdesta asiasta: Ensinnäkin, Mulberry-kuvia on hyvin vähän, vain 1100. Kaikista aihealueista ei yksinkertaisesti löytynyt kuvia. Lisäksi verrattuna ARASAAC- tai piirroskuviin, Mulberry-kuvien ääriiivat ovat selkeästi paksumpia, mikä heikentää niiden selkeyttä. Arvioin, etteivät opiskelijat olisi kyenneet erottamaan yksityiskohtaisemmista kuvista,

mitä niissä tapahtuu, sillä viivat ikään kuin sulautuvat keskenään ja hahmottaminen on vaikeampaa.

Tein ja muokkasin myös itse joitakin kuvia. Minulla ei ole erityistä kokemusta kuvien muokkaamisesta, ja ainoa käytössäni ollut kuvanmuokkausohjelma oli Microsoft Paint. En ole täysin tyytyväinen kaikkien muokattujen kuvien ulkonäköön, mutta tein parhaani.

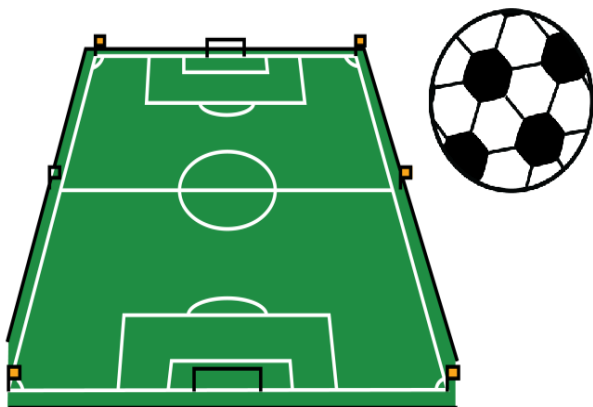
Minulla oli vaikeuksia löytää sopivaa kuvaa 'kahvilalle'. Papunetissä olevat kuvat eivät esittäneet tyypillistä, suomalaista katukahvilaa. Eräässä kuvassa esiintyi rakennuksen sisällä viinilasi ja täytetty patonki, mikä ei mielestäni vastaa suomalaista kahvilakulttuuria. Muokkasin oman 'kahvila' -kuvani yhdistämällä kolme eri kuvaa: Kaksi ihmistä istumassa rakennuksen sisällä, juttelemassa kahvikupin äärellä. Kahvikupin lisäksi vielä rakennuksen viereen vihjeeksi, sillä hahmojen edessä olevat kupit ovat hyvin pienet. Kuva kahvista on tässä tapauksessa 'cappuccino', koska halusin kahvipapujen olevan mukana. Pelkästä kupista ei olisi välttämättä tiennyt, onko kyseessä tee, kahvi, vai jokin muu kuuma juoma.

KUVA 13. 'Kahvila', muokattu. Emma Kulo 'kahvilla' ja Sergio Palao / ARASAAC 'cappuccino' ja 'rakennus' (Papunet 2018c)

En myöskään löytänyt sopivaa kuvaa 'jalkapallokentälle'. Papunetin kuvissa esiintyi urheilukenttiä, mutta halusin varmistua, että opiskelijat ymmärtävät kentän olevan juuri jalkapallon pelaamista varten. Scleran kuvassa 'jalkapallokenttä' esiintyy kentän

vieressä jalkapallo, mutta harmaaksi jätettyä palloa oli hyvin vaikea erottaa mustasta taustasta. Näin ollen lisäsin ARASAAC-kuvaan 'jalkapallokenttä' vielä jalkapallon. Papunetin kuvapankkiin on jälkikäteen lisätty kuva, joka on hyvin samankaltainen oman 'jalkapallokenttäni' kanssa ja jonka olisin todennäköisesti valinnut, jos se olisi ollut valittavissa silloin, kun tein kuvamateriaalia.

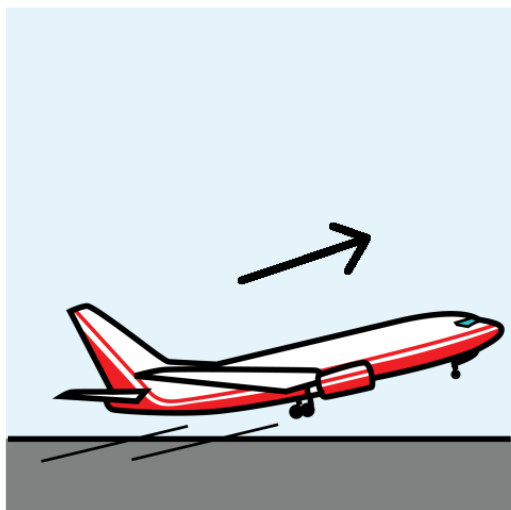
KUVA 14. 'Jalkapallokenttä', muokattu. Sergio Palao / ARASAAC 'jalkapallokenttä' ja 'jalkapallo' (Papunet 2018c)

Termeille 'huono olo' tai 'paha olo' ei Papunetistä löydy yhtään hakutulosta. 'Pahoinvointi' -hakuterminä taas antaa kuvia, joissa ihmiset oksentavat. Kaikkien hahmojen ilmeet eivät antaneet mielestäni tarpeeksi selvästi ymmärtää, että heitä oksettaa (esim. käsi suun edessä, mutta ei muita indikaatioita siitä, että hahmolla on huono olo). ARASAAC-kuva 'pahoinvointi' -hahmon silmät pyörivät päässä, mikä muistutti enemmän pyörrytystä. Muokkasin tätä kuvaa muuttamalla hahmon silmät ja värjäämällä naaman vihreäksi. Kasvojen vihertymisellä kuvataan usein pahoinvointia, mutta omien havaintojeni perusteella kuva ei mennyt kovin hyvin läpi opiskelijoilla. Näin ollen tehostin asiaa vielä esittämällä ja näyttelemällä.

KUVA 15. 'Huono olo', muokattu. Sergio Palao / ARASAAC 'pahoinvointi' (Papunet 2018c)

Toisto-kuvissa 'lähtö' oli kuvattu lähtevänä lentokoneena. Varmuuden vuoksi noudattiin Toiston linjaa ja valitsin kuvan nousevasta lentokoneesta, johon lisäsin vielä suuntanuolen. En ollut tunnilla itse paikalla, joten en tiedä, miten hyvin opiskelijat ymmärsivät kuvan merkityksen. Kuvamateriaaliin lisäsin kuitenkin toisen kuvan 'lähtö', jossa hahmo poistuu ovesta.

KUVA 16. 'Lähtö', muokattu. Sergio Palao / ARASAAC 'nousta ilmaan' (Papunet 2018c)

8 POHDINTA

Tämän työn tavoitteena oli KUVAKO-hankkeen pyynnöstä tuottaa kuvamateriaali turvapaikanhakijoiden suomen kielen opetukseen, Papunetin kuvapankista löytyviä kuvia käyttäen. Kehittämistehtävänä oli selvittää kuinka vieraasta kulttuurista tuleva henkilö voi tulkita kuvaa ja mitkä asiat vaikuttavat kuvan tulkinnalliseen saavutettavuuteen, tehden siitä mahdollisimman helposti ymmärrettävän. Tutustuin myös turvapaikanhakijoihin ryhmänä ja otin selvää, millaisia kielellisiä haasteita heillä on. Tässä vaiheessa kävi ilmi, että joillakin turvapaikanhakijoilla on vaikeuksia ymmärtää jopa äidinkielistä tekstiä, ja varsinkin suomalainen kirjoitusjärjestelmä (ts. latinalainen kirjaimisto) on valtaosalle epäselvä. Aineiston pohjalta laadin itselleni periaatteet turvapaikanhakijoille sopivien kuvien valitsemiseen.

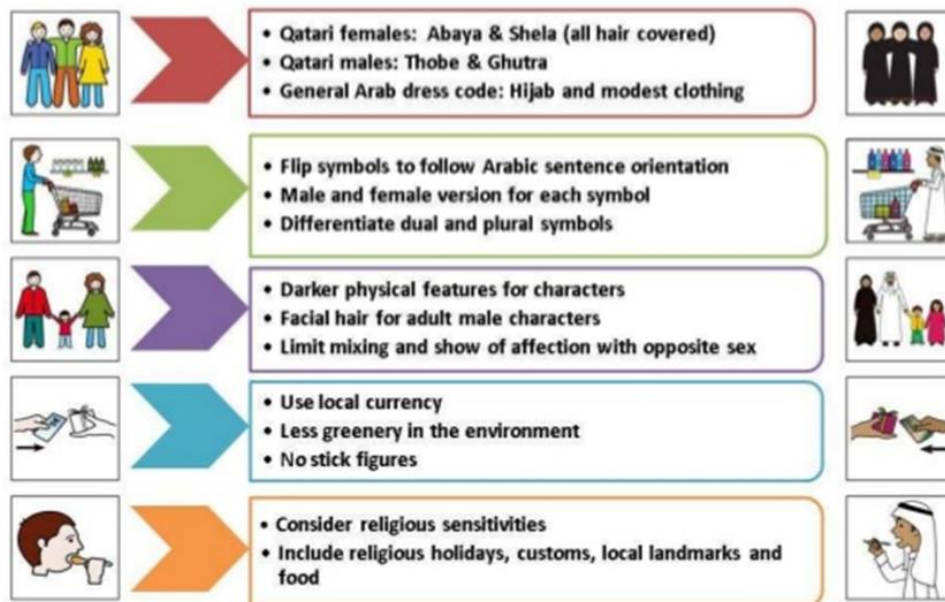
Kuvamateriaalin tekeminen onnistui hyvin. Löysin Papunetistä kaikki tarvitsemi työkalut, ja materiaalin valmistaminen tunneille oli helppoa, koska opetus seurasi aiemmin käytössä ollutta Toisto-metodia, johon kuuluvat valmiiksi laaditut tuntiohjelmat sekä opetettava sanasto. Ongelmallisinta oli löytää sopivaa tutkimustietoa kuvien käytöstä vieraskielisten ihmisten kanssa, sillä kuvakommunikaatiota käsittelevät teokset tarkastelevat aihetta puhevammaisten näkökulmasta. Graafisen viestinnän puolelta löysin lopulta syvempää tietoa kuvista tutkimusaiheena, mutta minun piti ottaa huomioon, että painotus oli usein oppikirjojen kuvituksessa ja muun muassa esteetikassa, jotka eivät liity opinnäytetyön aiheeseen. Tutustuin myös selkokuvitukseen, sillä selkokieltä käytetään usein myös maahanmuuttajien kanssa. Selkokuvitukseen on olemassa tarkat ohjeet, mutta tässäkin korostui enemmän kuvan rooli tekstin tukena. Koen kuitenkin saaneeni tarpeeksi vahvan tietopohjan yhdistettyäni näiden eri alojen näkemyksiä ja poimimalla vain työn kannalta tärkeimpiä tietoja.

Asia, johon en ole täysin tyytyväinen, on opinnäytetyön tuloksien luotettavuus. Tällä hetkellä yhteenvetoni kuvien käytöstä perustuu vain omiin havaintoihini. Tein havaintoja niiltä tunneilta, joilla olin mukana. Havaintojen luotettavuutta heikentää se, että pystyin osallistumaan vain neljään oppituntiin kahdeksasta, ja toimin niiden aikana usein opettajan roolissa. Pohdin myös kyselyn laatimista opiskelijoille, mutta sen toteutus olisi ollut liki mahdotonta, sillä opiskelijat puhuivat eri kieliä ja heidän osaami-

sensa sekä suomen- että englanninkielessä (ainoat puhutut kielet, joilla itse olisin voinut kyselyn laatia) oli heikkoa, joten kyselyyn vastaaminen olisi ollut heille erittäin vaativaa. Lisäksi opiskelijat vaihtuivat tunnilta toiseen, joten ei voinut olla varmuutta, että kyselyyn vastaajat olisivat olleet mukana joka kerta. Näin ollen kysely olisi pitänyt tehdä joka tunnin päätteeksi, jotta tulokset olisivat olleet luotettavia, mutta aika-
taulu sekä itseni että opiskelijoiden puolelta ei olisi sallinut tätä.

Tätä tekstiä kirjoittaessani KUVAKO-hankkeessa on jo aloitettu kuvien suunnittelu ja mobiilisovelluksen tekeminen. Mielestäni Papunetin kuvia voi hyödyntää hankkeessa myös jatkossa, mutta kannatan valmiutta ja avoimuutta kuvien mahdolliseen muokkaamiseen. Yksi erinomainen esimerkki hieman vastaavanlaisesta projektista, johon törmäsin etsiessäni tietoa, oli Tawasol, jossa ARASAAC-symboleja on muokattu Qatarin/arabialaiseen kulttuuriympäristöön sopiviksi (kuva 17). Kuvista on laadittu arabia-englanti symbolisanakirja (Tawasol 2018), ja projekti on mitä ilmeisimmin ollut suuri menestys. Tietysti on hyvä pohtia, miten pitkälle kuvien sovittamisessa kannattaa mennä, jos turvapaikanhakijoiden tavoitteena on kotiutua Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Results: Criteria for Culturally Appropriate Arabic symbols

KUVA 17. Mitä asioita ARASAAC-kuvissa tulisi Tawasol-projektin mukaan muuttaa, jotta ne olisivat kulttuurisesti soveltuvia arabialaisille (Kadous, Ahmad, Draffan, Wald, Zeinoun, Sabia & Lawand 2016)

Kuvien käyttöä vieraskielisten (esim. turvapaikanhakijoiden, tai maahanmuuttajien ylipäänsä) kanssa kommunikoidessa olisi mielestäni hyvä tutkia tarkemmin tulevaisuudessa. Pidän kuvakommunikaatiota ehdottomasti hyödyllisenä, mitä tulee erikielisten ja -kulttuuristen henkilöiden vuorovaikutuksen tukemiseen. Maahanmuutto ei ole katoava ilmiö ja Suomen kannattaa olla varautunut uusiin, vuoden 2015 kaltaisiin turvapaikanhakijamassoihin. Muun muassa ilmastopakolaiset voivat olla tulevaisuudessa suuri, maailmanlaajuinen ilmiö. Tulevia jatkotutkimusaiheita voisivat olla kuvien käyttäjien (maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat, kuka tahansa vieraasta kieli- tai kulttuuriympäristöstä tuleva, sekä vasta maahan tulleiden ja jo kauemmin Suomessa asuneiden) näkemysten kartoittaminen kuvista ja kuvakommunikoinnista, esimerkiksi haastattelututkimuksella. Sen perusteella, mitä olen itse havainnoinut tietoa etsiesäni, on kuvakommunikoinnin tutkiminen eri kulttuurien näkökulmasta alkanut saada tuulta alleen, joten aiheesta tullaan varmasti vielä kuulemaan lisää.

LÄHTEET

Ahjopalo-Nieminen, Tarja 1999. Kuvittajan keinot. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Amberpress 2015a. Icon for Refugees. The Story. Viitattu 14.2.2018
<http://iconforrefugees.com/partner>.

Amberpress 2015b. Icon for Refugees. The Book. Viitattu 14.2.2018.
<http://iconforrefugees.com/book>.

Anhava, Jaakko 1999. Maailman kielet ja kielikunnat. Tampere: Gaudeamus.

arsEdition 2018. Willkommens ABC. The Idea. Viitattu 14.2.2018.
<http://www.willkommensabc.de/en/project/idee/>.

Arttijeff, Marja 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä. Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Kasvatustieteen tiedekunta, Lapin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeff.Maria.pdf?sequence=2>.

Encyclopædia Britannica. Kurdish Language. Viitattu 3.4.2018.
<https://www.britannica.com/topic/Kurdish-language>.

Hatva, Anja 1987. Kuva. Hyvä renki, huono isäntä. Porvoo: Oy Urex.

Hatva, Anja 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Heister Trygg, Boel 2010. Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa. Suom. Pirkko Rautakoski. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. KUVAKO-hanke. Viitattu 14.2.2018.
<http://kuvako.humak.fi/>.

Huuhtanen, Kristiina 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

- Juhola, Teemu 2016. Kuvakieltä, osoitteita ja juttuseuraa – eri sovelluksista apua turvapaikanhakijoille. YLE Uutiset.
http://yle.fi/uutiset/kuvakielta_osoitteita_ja_juttuseuraa__eri_sovelluksista_apua_turvapaikanhakijoille/9152855.
- Kotouttaminen.fi. Vastaanottokeskukset ja niiden palvelut. Viitattu 27.2.2018.
<http://kotouttaminen.fi/vastaanottokeskukset>.
- Kadous, Amatullah & Ahmad A.I & Banes D. & Draffan E.A. & Wald M. & Zeinoun, N. & Sabia O. & Lawand D 25.11.2016. Diaesitys. Tawasol Symbols Project.
<https://www.slideshare.net/eadraffan/tawasol-symbols-project-overview>
- Kurola, Aija & Sutinen, Tuija & Tiainen, Airi 2002. Monikulttuurisuus rikkautena. Kokemuksia Hakan päiväkodista. Teoksessa Anneli Niikko (toim.) Esiopetusta linnan liepeillä. Verkko-versio Erkki Savolainen. Joensuun yliopiston Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 30-39. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/esiopetus/etusivu.htm>.
- Laukka, Maria 2002. Havainnosta selkokuvaan. Kuvanlukemisen aakkosia. Teoksessa Hannu Virtanen (toim.) Selko-opas. Tampere: Kehitysvammaliitto, 47-53.
- Maahanmuuttovirasto 2018a. Sanasto. Viitattu 11.4.2018. <http://www.migri.fi/sanasto>.
- Maahanmuuttovirasto 2018b. Millä perusteella turvapaikan voi saada? Viitattu 24.2.2018. <http://migri.fi/milla-perusteella-turvapaikan-voi-saada>.
- Maahanmuuttovirasto 2018c. Turvapaikka. Viitattu 24.2.2018.
<http://migri.fi/turvapaikka>.
- Maahanmuuttovirasto 2018d. Toissijainen suojelu. Viitattu 24.2.2018.
<http://migri.fi/toissijainen-suojelu>.
- Maahanmuuttovirasto 2018e. Maahanmuuttoviraston tilastoja turvapaikanhakijoista.
<http://tilastot.migri.fi/#applications/23330/49?start=564&end=575>.
- Maahanmuuttovirasto 2018f. Arki vastaanottokeskuksessa. Viitattu 24.2.2018.
<http://migri.fi/arki-vastaanottokeskuksessa>.
- McClure, Mary Joan & Rush, Elizabeth (Libby) 2007. Diaesitys. Selecting Symbol Sets: Implications for AAC Users, Clinicians and Researchers. Boston, MA: ASHA

Convention. Viitattu 15.4.2018. PDF-tiedosto.

https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwje3YemyLvaAhXFFSwKHZ06C00QFgggtMAE&url=https%3A%2F%2Fwww.asha.org%2FEvents%2Fconvention%2Fhandouts%2F2007%2F0914_Rush_Elizabeth_2%2F&usg=AOvVaw1LPzFHUHCycxgdqXI-KJUZ.

Miettinen, Jukka O. 2016. Tila, kuva, aatteet. Taideyliopiston teatterikorkeakoulu. Teatteri korkeakoulun julkaisusarja 49. Viitattu 15.4.2018. <http://disco.teak.fi/tila/6-4-islam-ja-sen-kuvakasitys-kun-ihmista-ei-saa-kuvata/>.

Niemi, Petri 2015. Artikkel. Maahanmuuttajien kanssa kommunikointi vaikeaa jo päiväkodeissa: "Vanhemmille näytetään kuvia". YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-7958390>.

Nieminen, Anna-Sofia 04.12.2016. Haastattelu. Maahanmuuttajien kouluttaja käyttää kuvia. Helsingin Sanomat. Ura | Näin minä teen.

Nieminen, Elina 2015. Artikkel. Tulkkipula näkyy vastaanottokeskuksissa karulla tavalla: terveystarkastuksissa turvaudutaan käsimerkkeihin ja Google-kääntäjään. YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-8431295>.

Nummela, Marja-Leena 2005. "Ohjataan lapsia kädestä pitäen". Erikielisten ja -kulttuuritaustaisten maahanmuuttajalasten erityistarpeisiin vastaaminen päiväkotien isoissa lapsiryhmissä. Varhaiskasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu tutkielma. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18199/URN_NBN_fi_jyu-200578.pdf?sequence=1.

Pakolaisneuvonta ry 2013. Turvapaikanhakijan asema Suomessa. Viitattu 24.2.2018. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo.

Papunet 2018a. Mikä Papunet on? Viitattu 14.2.2018. <http://papunet.net/yksikko>.

Papunet 2018b. Maahanmuuttajille. Viitattu 25.2.2018. <http://papunet.net/materiaalia/maahanmuuttajat>.

Papunet 2018c. Kuvapankki. Viitattu 30.3.2018. <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>.

Papunet 2018d. Ilmaiset kuvapankit ja työkalut. Viitattu 14.4.2018. <http://papunet.net/tietoa/ilmaiset-kuvapankit-ja-tyokalut>.

Pubcoder 2015. Haastattelu. "The Willkommens-ABC project: a free digital picture dictionary for refugees and volunteers". Viitattu 14.2.2018.
<https://www.pubcoder.com/Blog/The-Willkommens-ABC-project-a-free-digital-picture-dictionary-for-refugees-and-volunteers>.

Pölkki, Minna 2016. Maahanmuuttovirasto lopettaa lisää vastaanottokeskuksia. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002928075.html>.

Refugeye 2018. Viitattu 14.2.2018. <http://refugeye.com>.

Sandberg, Tarja & Stordell, Elina 2016. Vastaanottokeskuksissa toteutettu alkuvaiheen osaamisen tunnistaminen. Testipiste.
http://minedu.fi/documents/1410845/4240776/VOK-raportti_2016/86ea0123-d929-4aa6-b453-95eaa1ec2dd7.

Sisäministeriö 2018a. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 24.2.2018.
<http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>.

Sisäministeriö 2018b. Usein kysytyt kysymykset turvapaikanhakijoista. Viitattu 24.2.2018. <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/ukk>.

Sisäministeriö 2018c. Maahanmuuton toimijat ja vastuut. Viitattu 24.2.2018.
<http://intermin.fi/maahanmuutto/toimijat-ja-vastuut>.

Suomen kieli sanoo tervetuloa 2018. Toisto-metodi. Viitattu 22.3.2018.
<http://suomenkielisanootervetuloa.fi/>.

Suomen Sydänliitto ry 2018. Neuvokas perhe. Ohjauskuvia maahanmuuttajien terveysneuvontaan. Viitattu 14.2.2018. <https://neuvokasperhe.fi/materiaalit/ohjauskuvia-maahanmuuttajien-terveysneuvontaan>.

Tawasol 2018. Viitattu 15.4.2018. <http://tawasolsymbols.org/en/home/>

Tobii Dynavox 2018a. About Us. Viitattu 14.2.2018.
<http://www2.tobiidynavox.com/about-us/>.

Tobii Dynavox 2018b. Refugee Communication Boards. Viitattu 14.2.2018.
<http://www2.tobiidynavox.com/refugee-communication-boards/>.

Virtanen, Hannu 2009. Selkokielen käsikirja. Tampere: Kehitysvammaliitto ry, Oppimateriaalikeskus Opike.

von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2010. Johdatus puhetta tukevaa ja korvaavaan kommunikointiin. 3. painos. Suom. Kaisa Launonen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

LIITTEET

01: Oletko ok?

Kaikki ok

Ei, minulla on...

Nälkä

Jano

Päänsärky

Flunssa

Yskä

Nuha

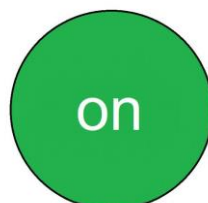
Kylmä

Kuuma

On

Ei ole

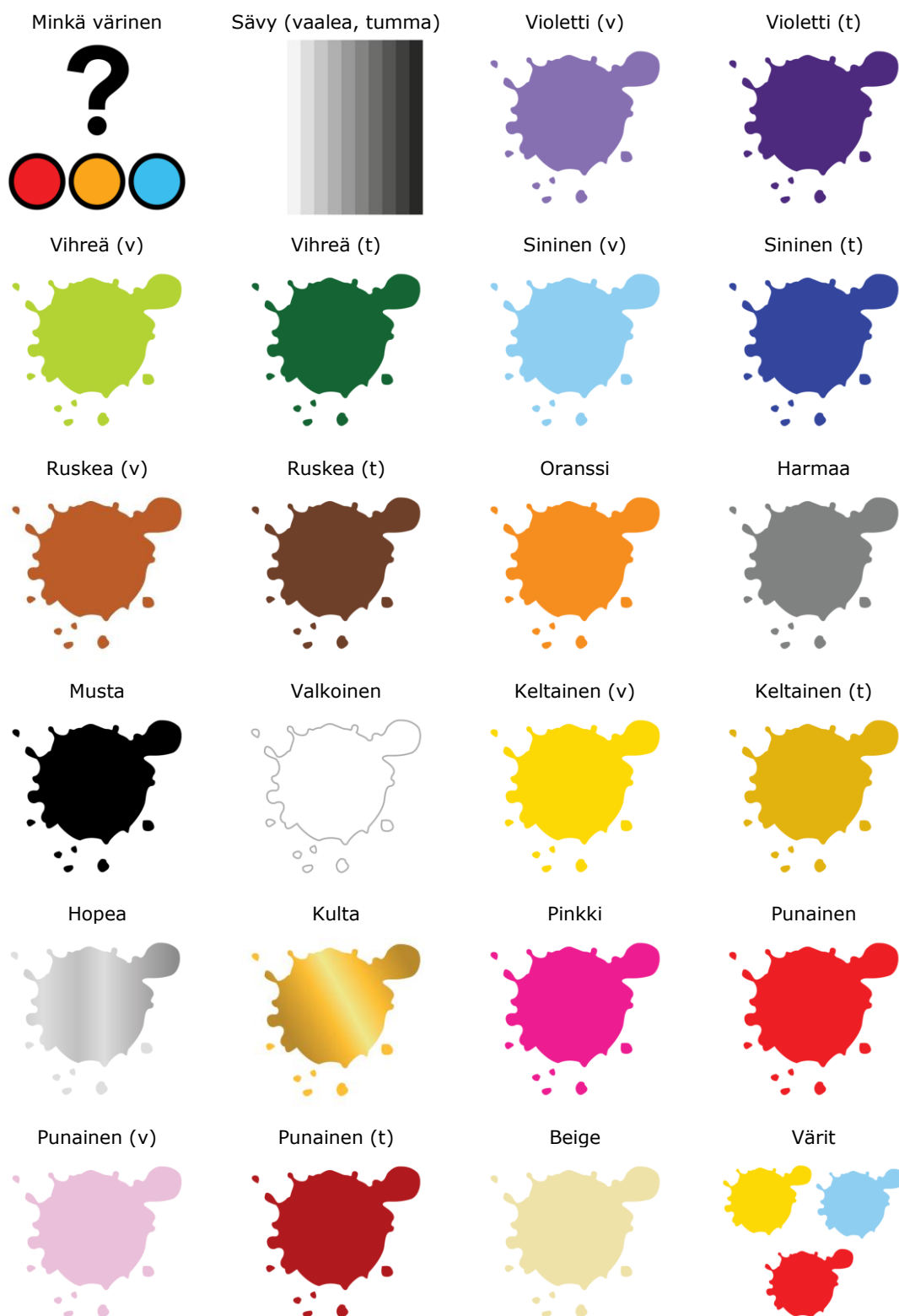
Huono olo

Kuume

02: Minulla on ystävä (värit)

02: Minulla on ystävä (vaatteet)

Kengät

Laukku

Hattu

Pipo

Paita

Pusero

Hame

Housut/farkut

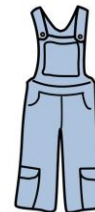
Vaatteet

Vyö

Haalarit

Huppari

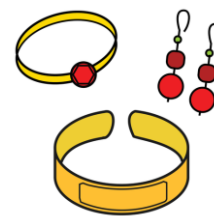
Mekko

Helminauha

Korut

Silmälasit

Ystävä

03: Missä poika on?

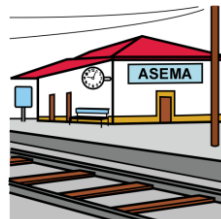
Koti

Bussi

Juna-asema

Tori

Kirjasto

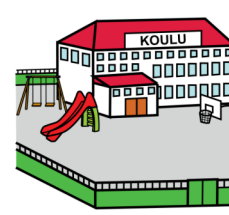
Leikkipuisto

Apteekki

Koulu

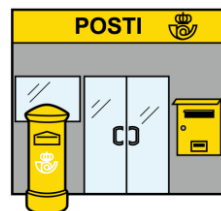
Kauppa

Kauppa (2)

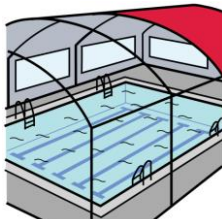
Posti

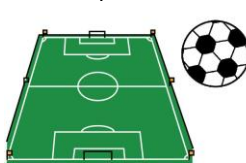
Pankki

Uimahalli

Jalkapallokenttä

Poika

Tyttö

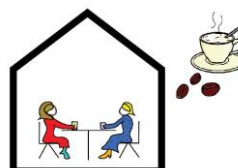
Nainen

Mies

Kahvila

Auto

Terveyskeskus

Sairaala

04: Bussilla kouluun!

Bussi

Juna

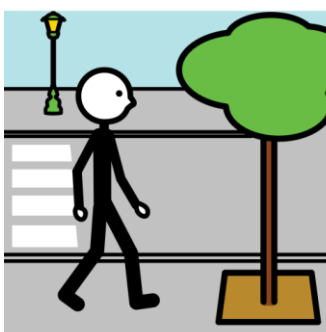
Metro

Auto

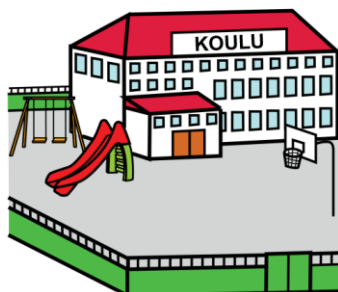
Kävellä

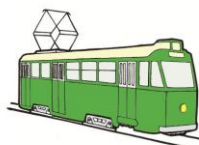
Koti

Koulu

Raitiovaunu

Pyörä

Helsinki

Metro

Juna

Raitiovaunu

Bussi

05: Paljonko kello on?

Lähtö

Konsertti

Tanssitunti

Ruoka

Kahvitauko

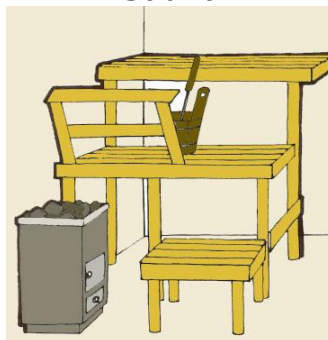
Herätys

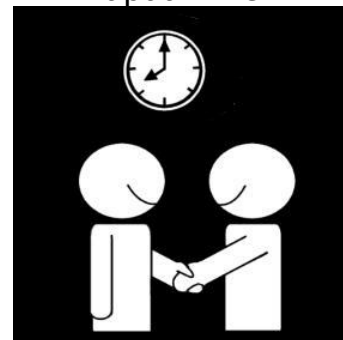
Kokous

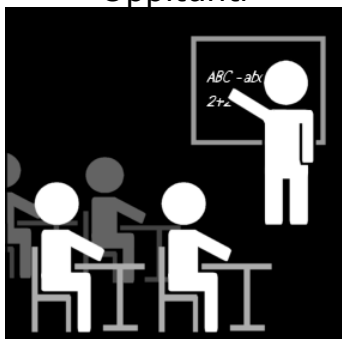
Sauna

Tapaaminen

Oppitunti

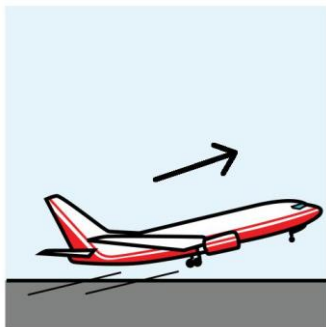
Kello

Tanssitunti

Lähtö

Sauna

06: Ostan kaksi leipää!

Kahvi

Tee

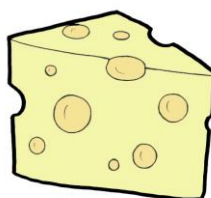
Sipuli

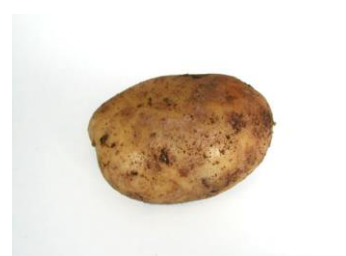
Jäätelö

Juusto

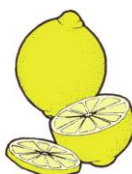
Peruna

Omena

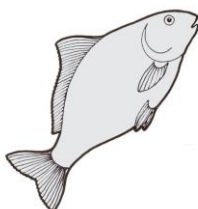
Sitruuna

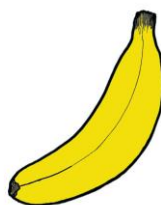
Pulla

Kala

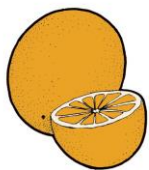
Banaani

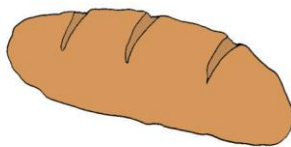
Kananmuna

Appelsiini

Leipä

Kurkku

07: Maanantaina sataa vettä

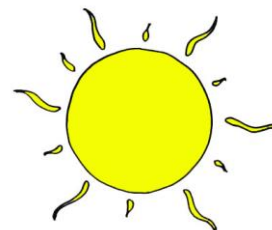
Millainen sää

Kalenteri

MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4

Aurinko paistaa

Pilvi

On pilvistä

Sataa vettä

On tuulista/tuulee

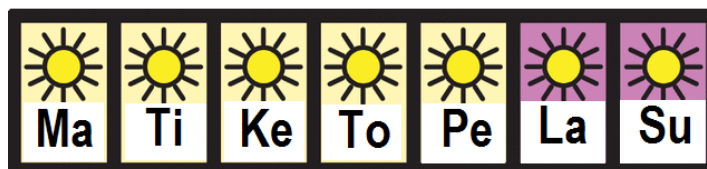
Ukkonen

Sataa lunta

Viikonpäivät

Lämpötila

